

SPOLOK
PRIATEĽOV
TURZOVKY

ROČNÍK III.

SPOLKOVÝ HLÁSNIK

č.6 (255)

Pripravil: DRAHOMÍR VELIČKA

Ako dievky z Klina Turzovku preslávili

(nevšedný príbeh turzovských kraslíc)

V poslednom čísle nášho Hlásnika sme predstavili sympatický pokus Turzovčanov o organizovanú výrobu domáceho plátna. Už v tomto článku sme sa zmienili aj o ďalšej veľmi zaujímavej činnosti, ktorou sa zaoberali miestne ženy počas druhej svetovej vojny. V turzovskom Klíne vznikol originálny druh ľudového umenia – zdobenie veľkonočných kraslíc z farbeného jadra trávy – sitiny. Nebude na škodu, ak si toto polozabudnuté kysucké umenie predstavíme v nasledujúcich riadkoch.

Píše sa rok 1939. Za všetkým stojí nápad Márie Mačákovej, rod. Cisarikovej, manželky riaditeľa školy v Klíne. Na svoj „patent“ prišla p. Mačáková celkom náhodou. Raz bola u nich doma návšteva. Pani domáca nechtiac pripučila švagrovej dcérke v tom čase vychýrenú vaj-norskú kraslicu. Dievčatko, začalo prirodzene plakať, ale domáca pani ju tíšila tým, že ona pre ňu vyrobí krajšiu kraslicu. Onedlho šla s manželom na prechádzku. Cestička ich viedla okolo barín, kde sa deti hrali s trávou - sitinou. P. Mačáková otvorila steblo trávy, bolo biele, mäkké ako vata, ale v pekných pásičkoch ohybné, takže sa z neho dali robiť aj vlnovky, špirály a pod. Hneď vedela, že toto je asi to, čo hľadala, s čím sa budú dať robiť ornamenty. Doma si potom niektoré vlákna zafarbila a začala ich lepiť v pekných vzoroch vedľa seba na vajce. Výsledok vyznieval farebne krásne, preto postupne prešla od vlnoviek ku kvietkom a vtáčikom, známym v našej ornamentike. Tak vznikla prvá kraslica. Pravda, prvé kraslice nemali ešte presnú ornamentiku a vlákna z trávy neboli naliepané tak prakticky ako neskôr, keď sa v tomto umení zdokonalila. Na prvých bolo vidno lep a kde-tu i krivšie čiarky,

ale nová krása, stvorená ľudským umom a dôvtipom, tu už hovorila svojou tajomnou rečou farieb. Autorka bola výtvarne nadaná, v mladosti sa chcela stať maliarkou, maľovala aj obrazy. Napokon sa našla v úplne inom umení. Jej precízna práca sa od začiatku stretla s nevidaným záujmom. Postupne zdokonaľovala ornamentiku i štýl zdobenia. Netrvalo dlho a niekoľko vzoriek zaslala martinského Ústavu na zveľadovanie živností i Dr. Okáliovej do Bratislavy. Z ústavu prišlo pochvalné uznanie, Dr. Okáliová povzbudila autorku v práci a poradila jej, aby svoje kraslice poslala na výstavu do Budapešti i Belehradu. V roku 1941 cestovali kraslice na ďalšiu výstavu, tentokrát do nemeckého Lipska. Turzovské kraslice vzbudzovali všade zaslúžený obdiv. Okrem toho, že išlo o vskutku originálny druh ľudového umenia a nefalšovanej kreativity, bol to aj veľmi dobrý zdroj príjmu viacerých tunajších žien. Kysucký artikel „Made in Klin“ sa začal predávať ako „teplé pečivo“ po celom Slovensku. Kúpiť si ho mohli v Bratislave, Žiline, Banskej Bystrici, Turčianskom Sv. Martine, Michalovciach či Ružomberku. Napriek tomu, že išlo o prácu, ktorá vyžadovala obrovskú

trpezlivosť a ženy robili len približne dve kraslice denne, od novembra 1941 do konca marca 1942 ich vyrobili do 3 000 ks. Za jedno vajčisko dostávali ženy 4 koruny. Tieto veľkonočné ozdoby išli tak na odbyť, že objednávky nestíhali uspokojovať. Kraslice dostali do daru i prezident vtedajšej SR Jozef Tiso i predseda vlády Vojtech Tuka. P. Mačáková zapojila do práce asi 30 žien z Klína a okolia, ktoré si mali možnosť takýmto spôsobom od konca novembra do polovice marca zarobiť slušnú sumu. Treba pripomenúť, že okrem žien a dievčat, ktoré priamo kraslice zdobili, zarobiť si mohli aj staršie ženy či žiaci tunajšej školy, ktorí počas leta a jesene zbierali trávové vlákno. Za 1 kg vlákna (je však veľmi ľahké) dostávali 200 Ks. Kraslice neskôr robili podľa ornamentálnej predlohy — mali až 150 vzorov — alebo voľne, podľa svojho vkusu a umeleckého nadania. Pani Mačáková začala z týchto farebných vlákien robiť aj obrazy a to tak, že vlákna lepila na lepenku alebo tenkú dosku. Na takejto väčšej ploche vynikla ornamentika veľmi pekne, najmä keď tieto vlákna vyzerali ako hodvábné. Umelecké výrobky boli obalené želatínou. Autorka so svojim mužom i bratom, majiteľom

turzovskej pily, začali premýšľať aj nad ďalším uplatnením „trávovej umeleckej techniky.“ Plánovali z nej vyrábať reprezentatívne predmety do slovenských kúpeľných miest, zasklené ornamenty chceli využiť aj ako originálne podnosy, vrchné dosky albumov či pamätníkov. Nápadov bolo viac než dosť... Prvoradou a chvályhodnou snahou autorky bolo ale zamestnať čo najviac žien a dievčat a poskytnúť im možnosť zárobku. V súčasnosti sa môže ukázať aj ako originálne umenie pochváliť aj Mestské múzeum K. Točíka.

Jedným z prvých, kto v dobovej tlači upozornil na šikovnosť a umeleckú hodnotu práce turzovských (dnes by sme povedali klokočovských) žien nebol nik iný, ako spisovateľ a ich spolurodák Pavol Hrtus Jurina. V závere svojej správy napísal: „Len nedať zaniknúť tomuto podujatiu. Tak bude možno odňať aspoň jednu hlavu z tej hlavy, biedy, ktorá sa rozložila na kysuckých vrškoch. A okrem toho ešte čosi. Bude možné aspoň trochu napraviť pošramotené meno našich Kysúc.“ Škoda len, že aj táto živnosť musela zrejme zaniknúť v dôsledku druhého mesiaca kalendára, ktorý neskôr dostal pyšný epitetón „víťazný.“

POZVÁNKA

Vzhľadom na postupné uvoľňovanie protiepidemiologických opatrení, sa výkonný výbor (VV) Spolku rozhodol, že slávnosť pri príležitosti 200. výročia výstavby kaplnky Panny Márie Škapuliarskej v Turzovke-Predmieri sa uskutoční v pôvodnom termíne.

Pozývame všetkých Turzovčanov ku kaplnke do Predmiera v nedeľu 19. júla 2020 dopoludnia o 11.15 hod.

Program:

- Čestná stráž turzovských dobrovoľných hasičov, lesníkov a poľovníkov
- Slávnostné halali trubačov
- Príhovor historika o stavbe kaplnky v dejinných a historických súvislostiach
- Slávnostná svätá omša – celebruje turzovský dekan a farár Ján Vrbata, slávnostným kazateľom bude Mons. Jozef Hrtús, emeritný turzovský farár
- Venovanie brožúry o dejinách kaplnky prítomným ako pamiatky na slávnosť
- Občerstvenie - poľovnícky guláš
- Improvizovaný kultúrny program - heligonkári, FS Turzovanka...

Na Vašu účasť sa tešia organizátori - Občania mestskej časti Turzovka-Predmier, Spolok priateľov Turzovky, Mesto Turzovka, Farnosť Turzovka a Poľovnícke združenie Predmier.

Rokoval výkonný výbor

VČS SA TENTO ROK NEUSKUTOČNÍ

Vo štvrtok 18. 6. 2020 o 14.30 v priestoroch Mestského múzea sa stretol na svojom VII. riadnom zasadnutí VV Spolku. Rokoval o viacerých vážnych bodoch programu. **Najdôležitejším je nepochybne ten, že počtom hlasov 4:2 odhlasoval, aby sa v tomto roku nekonal výročná členská schôdza,** keďže v meste Turzovka nebude prebiehať sprievodný program pri príležitosti turzovských hodov ani Beskydské slávnosti. Počas trvania Spolku ide o prvý takýto prípad, ale vzhľadom k mimoriadnej situácii ho možno pochopiť. Bližšie budeme informovať na našom webe a prostredníctvom Informačného bulletinu Spolku, v augustovom vydaní.